

Asutusta tarkoittava *mäki* Inkerissä

Aleksei Krjukov, Inkerin Nimikeskus (Pietari)

Tvärminne 2-3. helmikuuta 2017

Asutusta merkitsevä *mäki* nimistössä ja appellatiivina

Asutusta merkitsevä *mäki* nimistössä

- ▶ – *mäki* kylännimen loppuosana
- ▶ – *mäki* talonnimen loppuosana
- ▶ – *mäki* taloryhmän (*mäkikunnan*) nimen loppuosana

Asutusta merkitsevä *mäki* appellatiivina

- ▶ – *mäki* tarkoituksessa 'kylä'
- ▶ – *mäki* tarkoituksessa 'tila' tai 'kohta'
- ▶ – *mäki* 'taloryhmä' tai 'kylänosa' (*mäkikunta*)

Lähteet

- Omat kenttätiedot (suulliset, kirjeet, käsikirjoitukset)
- Kartat ja kyläluettelot 1800- ja 1900-luvulta
- Kirjalliset tiedot (julkaisut)
- Arkistotiedot: Inkerin kirkonkirjat (Kansallisarkisto, Pietarin arkistot), Inkerin siirtoväen kortisto (Kansallisarkisto), Inkerin nimikortit (Nimiarkisto)

Mäkikunnat Inkerissä

- *Mäkikunta* on kylän tapainen asutus Pohjois-Inkerissä ja Kannaksella, mahd. alun perin muualla Inkerissä ja lienee muuallakin Suomessa.
- Mäkikunta on *kylänosa*, kun seutukylä jakaantuu eri osiin (Harpalan, Himakkalan, Hittolan, Katumaan, kirjosalon, Koivukylän, Kuivaisten, Lempaalan, Putkelan, Sohvolan, Suojalan, Vuoleenkylän mäkikunnat)
- Mäkikunta on *taloryhmä*, kun kylässä ei ole selvää jakoa eri osiin (Kaukolan, Rohman, Säryn mäkikunnat Toksovassa)
- Toisinaan mäkikunta on *pikku kylä*, joka on kuulunut seutukylään (Mäkiinkylä)
- Mäkikunnista on tullut paikoin eri kylät (ent. Hepojärven ja Vaarakkalan mäkikunnat Toksovassa, Lavosenmäki ja Lappalaisenmäki Lempaalassa)
- Alun perin mäkikunta voi tarkoittaa **asuttu mäki, varattu mukava paikka*. Mäkikunta tasangolla on taloryhmä tai kylänosa (Miikkulaisten mäkikunnat)

Mäki (*mäkikunta*) eli taloryhmä tai kylänosa, etupäässä Pohjois-Inkerissä

- *Akkamäki, Autiomäki, Ojalanmäki, Ronkosenmäki*, taloryhmät Toksovan Kiurumäellä.
- *Pusanmäki, Tikanmäki* y.m., Lempaalan Kirjasalon kylänosat.
- *Jukonmäki, Koukunmäki, Pentikäismäki*, taloryhmät Ylä-Miikkulassa.
- *Hokkasmäki, Reposmäki, Sontionmäki* y.m., Valkeasaaren Kirkonkylän osat.
- *Kurenmäki*, kylänosa Kelton Vanhassakylässä.
- *Hiekkamäki, Ilitsanmäki, Ravinmäki, Riihinmäki*, kylänosat Kelton Jaanilassa.

**Himakkalan kylän maisema kuvassa v:lta 1911.
Näkymä Puhilaanmäelle Kempinmäeltä**

Miikkulaisin Alakylän maisemaa kuvassa v.1911

Kylänosan nimitykset Inkerissä (Krjukov 2009)

1:n tarkoituksen muutos:

1. *Mäki* maaston termi > 2. *mäki* asutus

- ▶ *Sipro tuli Siikalast, paras mies Mujan miäel* (= Mujankylässä, Järvisaaren Muja, ei mäkeä). Tässä *mäki* = kylä.
- ▶ *No, tää on jo mein mäki* (= meidän kylänosa, Sierattala, ei suurta kukkulaa, vaan korkea joen laakson rantatörmä). Tässä *mäki* = kylänosa.
- ▶ *kirkkomäki*, kirkkoma ja kirkon tila, esim. Skuoritsassa (ei suurta kukkulaa); *koulunmäki*, tavallinen nimitys koulun tilalle, esim. Lempaalan Oinaalassa (ei kukkulaa); *myllymäki*, tavallinen nimitys myllyn paikalle, esim. Järvisaaren Mujalla (ei kukkulaa). Tässä *mäki* = kohta tai tila.
- ▶ *Se ol mäk, mutta siel eij olt taloloita, tyhjä mäk vua.* (Toksovan Ristimäki). Tässä sekundaarinen merkitys tulee sitten päätarkoitukseksi ja alkuperäinen tarkoitus jää toisen linjan tarkoitukseksi.

Kuten talo muistuttaa mäkeä

Mäki kylännimen perusosana Pohjois-Inkerissä

- ▶ Lempaalan kylät *Hipelinmäki, Hovinmäki, Lavosenmäki, Lappalaisenmäki, Lukkarinmäki, Myllymäki, Nenimäki, Orimäki, Pajarinmäki, Perämäki, Pirsanmäki, Pönniönmäki, Riivalinmäki*. Tässä samassa rivissa ovat suomalaiskylät ja inkeröiskylät. Kylännimien ikä lienee erilaista (toiset tunnetaan 1500-luvulta, toiset 1800-luvulta). Noin puolet kylännimistä viittavat appellatiiveihin, muut asukkaiden nimiin.
- ▶ Toksovan kylät *Kiurumäki, Korosenmäki, Puhilaanmäki, Suvenmäki, Taskumäki, Vartiomäki*. Tässä vain suomalaiskylät. Nimien ikä on taas erilainen (Vartiomäki tunnetaan 1500-luvulta venäjännöksenä, samoin Kiurumäki, muut tunnetaan 1800-luvulta).
- ▶ Kelton kylät *Ansareimäki, Hännikäisenmäki, Kankurinmäki, Ollikaisenmäki*. Näistä nimestä kaksi (toinen ja neljäs) ovat yhteydessä kelttolaisiin sukunimiin.
- ▶ Rääpyvän kylät *Housunmäki* (1867), *Papusmäki* (Papusin rinnakkaisnimi), *Pukeronmäki* (Pukeron rinnakkaisnimi), *Suvenmäki* (Sudenmäki).

Mäki kylännimen perusosassa Keski-Inkerissä

- Ropsu *Kivisenmäki, Nikkassenmäki*. Kumpaat viittavat asukkaiden sukunimiin.
- Venjoki *Korkanmäki, Lyysmäki, Patamäki*. Ei yhteyttä asukkaiden nimiin.
- Koprina *Hovinmäki, Läsänmäki* (= *Läsälä*). Viimeinen mahd. viittaa sukunimeen.
- Liissilä *Hovinmäki, Papinmäki*. Ei yhteyttä asukkaiden nimiin.
- Inkere *Hovinmäki, Olosinmäki* (= *Olosi*), *Putronmäki* (= *Riihkylä*). Kaksi viimeiset ovat yhteydessä asukkaiden sukunimiin.
- Tuutari *Jänismäki, Leininmäki, Lemetinmäki, Parkonmäki, Pulkkinmäki, Pökösenmäki, Talsinmäki*. Kaikki mainitut nimet johtavat asukkaiden sukunimiin.
- Tyrö *Yhinmäki* (tark. yhteinen kylä).
- Skuoritsa *Härkösenmäki* (Härkösin rinnakkaisnimi), *Kurenmäki* (= *Kurkela*). Kumpaat ovat yhteydessä sukunimiin.
- Spankkova *Revonmäki* (uudiskylä, nimi lienee venäjänkielisen paikannimen suomennos).

Mäki kylännimen perusosassa Itä- ja Länsi-Inkerissä

- ▶ Itä-Inkerissä *Kirkonmäki* Järvisaarella, *Melkkovanmäki* Järvisaarella (uudisasutus liki Mujan kylää, jonka nimi johtaa alkuperäiseen venäjänkieliseen paikannimeen).
- ▶ Länsi-Inkerissä *Kirkonmäki*, *Oussimäki*, *Savimäki* (Soikkolassa), *Risumäki* (Länsi-Vatjassa). Tässä kaikki ovat inkeröiskyliä. Näistä nimistä vain yksi johtaa mies-nimeen.

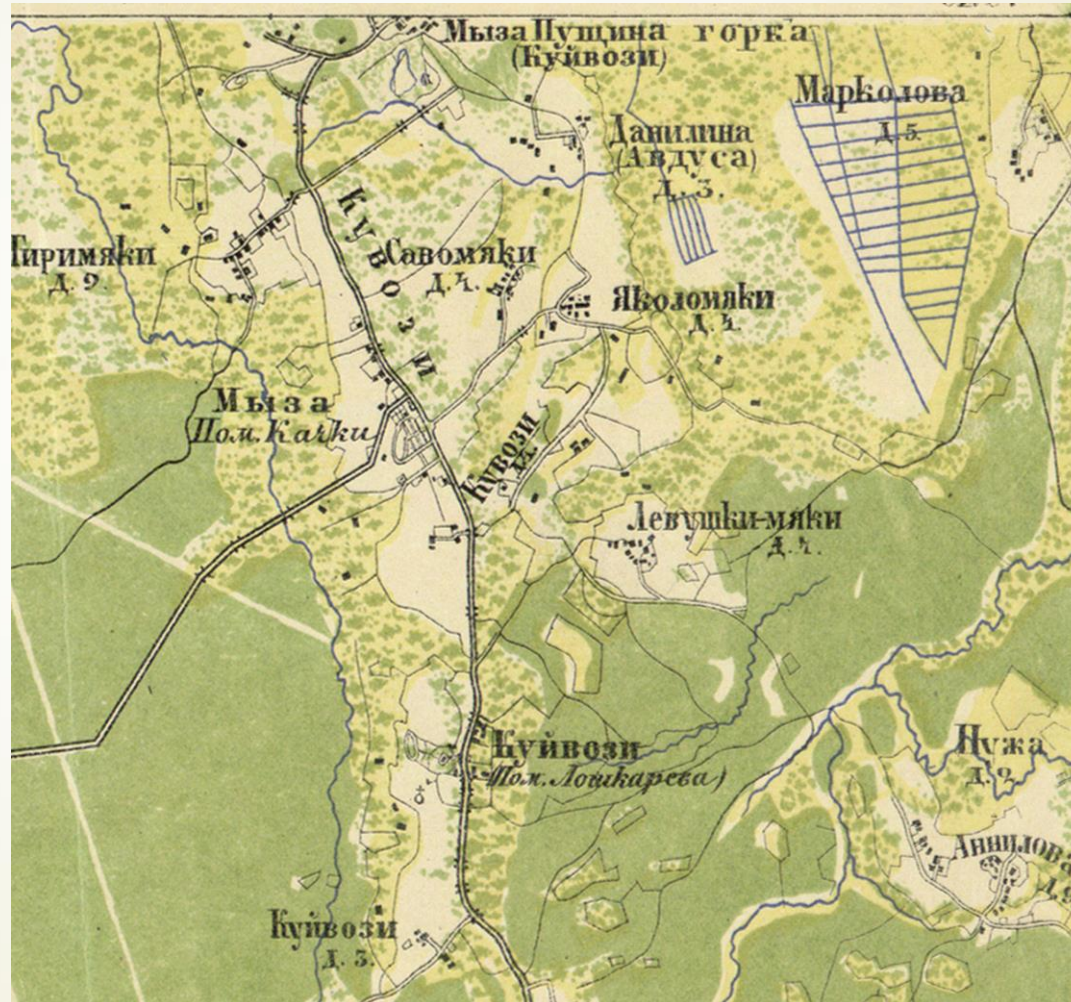
Mäki talonnimen perusosassa Pohjois-Inkerissä

- *Ihalaismäki, Silventoismäki, Pusamäki* (nimien alkuosat johtavat sukunimiin), *Tenimäki, Vatemäki* (nimien alkuosat johtavat etunimiin), *Lepomäki* (pilkkanimi) talonnimet Lempaalan Oinaalassa.
- *Lappeenpalteenmäki, Mikonmäki* y.m., talonnimet Lempaalan Halosissa.
- *Muosonmäki* (= *Muoson talo*) Ylä-Kässylässä Rääpyvällä.
- *Husunmäki* (= *Husula*) talo Kelton Hirvosissa.

Oinaalan kylän *mäki*-sanana sisältävät paikannimet: alkuperää ja tarkoitusta

- 1. Mäkikunnat (joka *mäki* käsittää useita taloja): *Ruammäki* (< *Raaminmäki, mahd. johtaa sukunimeen *Raami), *Kaisalanmäki* (< kadonneesta talonnimestä), *Kylänmäki* 'keskikylä'
- 2. Talonnimet (joka *mäki* käsittää 1 talo): *Arvelanmäki* (sn Heistonen), *Holtilanmäki* (sn Osipov), *Pusalanmäki* (sn Pusa), *Ihalaismäki* (sn Ihalainen), *Silventoismäki* (sn Silventoinen), *Lepomäki* eli *Teppolanmäki* (isäntä Teppo Kuupponen), *Tenimäki* eli *Tenilöist* (isäntä Denis Ivanov), *Vatemäki* eli *Vateloist* (isäntä Faddei Jevgrafov), *Muukemäki* tai *Muukkeloist* (nimeä ei osata selittää).
- 3. muut asutetut paikat kylässä: *Koulunmäki* 'koulun tila'

Kuivaisten mäkitunnat kartalla v.1860

Kuivaisin mäkikunnat 1900-luvulla (Lempaala)

- *Hiirimäki* <* Hiirenmäki < sukunimi Hiiri (esiintyi kylässä)
- *Jaakkolanmäki* < *talonnimi Jaakkola (viimeksi tämännimistä taloa ei ollut)
- *Löyskänmäki* (puh. *Löyskämäki*) < asukkaat sukunimeltään Löyskä
- *Mälkämäki* <* Mälkienmäki, mahd. sukunimestä Mälkiä (esiintyi Kannaksella)
- *Oskamäki* <* mahd. etunimestä Oska (voi tarkoittaa: Jooseppi tai Oskari)
- *Sovonmäki* (puh. *Sovomäki*) < asukkaiden sukunimestä Sovo
(1870-luvun kirkonkirjoissa kirjoitusasu Sopo)

Mäki-sanan sisältävien asutusnimien rakenne. I

- ▶ 1) sana (appellatiivi tai erisnimi)GEN + *mäki*, usein **hypokorismin** muodossa: *Autionmäki* Toksovan Koivukylän mäkikunta, *Hovinmäki* kyliä Lempaalassa, Inkereellä, Liissilässä ja Koprinassa, *Lukkarinmäki* kylä Lempaalassa, *Papinmäki* kylä Liissilässä, *Selkiinmäki* Haapakankaan Mistolassa, *Sepänmäki* Harpalan kylänosa Lempaalassa, *Reposmäki* kylänosa Valkeasaaren Kirkonkylässä (sukunimestä), *Suvenmäki* kyliä Toksovassa ja Rääpyvällä, kylänosa Toksovan Hittolassa nimet (sukunimestä). *Ontropinmäki* Sohvolan kylänosa (Vuole), *Höylänmäki* ja *Illenmäki* Merituitun kylänosat (Valkeasaari) y.m.
- ▶ 2) sana (appellatiivi tai erisnimi)NOM + *mäki*: *Hovimäki* inkeröiskylä Lempaalassa, *Patamäki* kylä Venjoella, *Hiirimäki* Kuivaisten kylänosa Lempaalassa, *Jänismäki* kylä Tuutarissa, *Kelomäki*, *Kesämäki*, *Kiurumäki*, *Taskumäki*, kylät Toksovassa.

Mäki-sanan sisältävien asutusnimien rakenne. II

- ▶ 1) Appellatiivi (GEN tai NOM) + *mäki*: ***Hovinmäki (Hovimäki)*** kyliä Lempaalassa, Inkereellä, Liissilässä ja Koprinassa, ***Lukkarinmäki, Myllymäki, Nenimäki*** kylät Lempaalassa, ***Papinmäki*** kylä Liissilässä, ***Perämäki*** kylä Lempaalassa, ***Ryönämäki*** kylänosa Lempaalan kylässä, ***Vartiomäki*** kylä Toksovassa. Näistä nimistä muutamat johtavat paikkakunnan luonnollisiin omanaisuuksiin, muut kuuluvat ihmisiin ja heidän toimintaan.
- ▶ 2) Erisnimi (GEN tai NOM) + *mäki*: ***Hiirimäki, Jaakkolanmäki, Löyskänmäki, Mälkämäki, Oskamäki, Sovonmäki***, Kuivaisten kylänosat (Lempaala), ***Ontropinmäki*** Sohvolan kylänosa (Vuole), ***Höylänmäki*** ja ***Illenmäki*** Merituitun kylänosat (Valkeasaari) y.m.

2:n tarkoituksen muutos: *mäki*-sanan sisältävä paikannimi saa toisen tarkoituksensa (esimerkkejä Lempaalan ja Toksovan seurakunnista)

- ▶ *Taskunmäki* > *Taskumäk'* puhekielessä > kirjoitusasu *Taskumäki* ja *Tasku* > > *Taskullaht'* Hepojärvellä ('taskun muotoinen lahti').
- ▶ *Kesämäki*, puh. *Kesälä*, asukkaat *kesälöist* < talonnimi *Kesä-Jurkkala* < sukunimestä *Kolmkesä*
- ▶ *Hiirimäki* < *Hiirenmäki* < sukunimestä *Hiiri*
- ▶ *Lassimäki* < *Lassinmäki* < *etunimestä *Lassi*
- ▶ *Nuijamäki* < *Nuijanmäki* < sukunimestä *Nuija*
- ▶ *Pitkämäki* < *Pitkäsmäki* < sukunimestä *Pitkänen*

Ven. *gorka* 'mäki' Inkerin kylännimissä

- ▶ Venjoen *Korkanmäki*, ven. *Gorka* 'mäki' (suom. nimen vartalo < ven. *gorka* 'mäki')
- ▶ Järvisaaren *Korkka*, ven. *Gorka* 'mäki' (kylä sijaitsee osaltaan kukkulan päällä)
- ▶ Koprinan *Korkka*, ven. *Gorka* 'mäki' (tarkoittaa ehkä joen törmää, seutu on tasaista)
- ▶ Liissilän *Korkka*, ven. *Radofinnikova Gorka* (seutu on aivan tasaista)
- ▶ Kupanitsan *Korkka*, ven. *Gorki* 'mäkiä' (1800-luvulla kylässä oli *Mäkikylä*-niminen osa)
- ▶ Moloskovitsan *Mäkikylä*, ven. *Gakina Gorka* (suom. *mäki* vastaa ven. *gorka* 'mäki')
- ▶ Moloskovitsan *Ronnon Korkka*, ven. *Pospelova Gorka* (suom. kylännimi < ven. *gorka* 'mäki')

Johtopäätelmiä

- 1. *Mäki* 'asutus' voidaan tunnustaa tyypilliseksi merkityksen muutokseksi, joka tunnetaan myös lähisukukielissä ja venäjän kielessä.
- 2. *Mäki* kaksiossaisten asutusnimien määriteosana tuntuu usein formaaliselta asutusnimien tunnukselta, jonka vastineena sattuu *-kylä*, *-isi* ja *-la*.
- 3. *Mäki* kylännimen ja talonnimen määriteosana Inkerissä esiintyy eniten Pohjois-Inkerissä, sekä inkeroisilla että äyrämöisillä, Keski-Inkerissä reliktinä, päämäärässä äyrämöisillä.
- 4. *Mäki* merkityksessä *kylä* ja *talo* appellatiivina tuntuu vertaukselliselta, kuvalliselta sanakäytön tavalta, joka tunnetaan sekä lähisukukielissä että venäjän kielessä.
- 5. *Mäki*-sanana sisältävistä asutusnimistä useat (ehkä enemmistö) viittavat asukkaiden nimiin.